FÄRDPLAN FÖR
FOSSILFRI KONKURRENSKRAFT

Återvinnings-industrin

ÅTERVINNINGS INDUSTRIERNA

Fossilfritt Sverige

WE NEED
A CHANGE

Innehållsförteckning

1. Nuläge **9**

Inledning 9

Branschens klimatpåverkan 9

Branschens klimatnytta 10

Arbetet för ökad cirkularitet 11

2. Cirkulära trender **12**

3. Stärkt konkurrenskraft **16**

Vision 2040 16

Konkurrensfördelar för Sverige 16

4. Hinderröjning **18**

Branschens väg mot fossilfrihet 18

Mot en cirkulär ekonomi 18

5. Våra åtaganden och uppmaningar **21**

Egna åtaganden och uppmaningar till övriga branschrelevanta aktörer 21

Uppmaningar till politiken 22

Förord

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Nu tas avgörande steg för att göra verklighet av denna vision genom att ett antal branscher presenterar sina färdplaner för fossilfri konkurrenskraft.

Processen är unik på det sättet att branscherna frivilligt tagit fram planer på hur de ska bli fossilfria eller klimatneutrala – för återvinningsbranschens del redan till år 2040. Branscherna föreslår även vilka beslut som behöver fattas av regering och riksdag för att målen ska nås, men kanske viktigast av allt är att de visar upp hur omställningen ger konkurrensmässiga fördelar och möjligheter.

Det är just denna logik som kan bli Sveriges viktigaste klimatexport. Vi kan visa andra länder att det inte är en uppoffring att bli fossilfria utan en chans till utveckling och nya affärsmöjligheter. Det är precis vad som behövs i en värld där många länder är mer rädda för samhällsförändringen än för klimatförändringen.

Omställningen till ett fossilfritt samhälle och skiftet från en linjär till en cirkulär ekonomi hänger nära samman, vilket är särskilt tydligt för återvinningsbranschen.

Mänskligheten utvinner råvaror i en allt högre takt, konsumerar allt fler produkter och det uppkommer mer avfall än någonsin. Det leder till en utarmning av planetens ändliga resurser, men också till omfattande konsekvenser för klimat och miljö. Utvinningen och processandet av råvaror, bränslen och mat står för ungefär hälften av de samlade växthusgasutsläppen och orsakar mer än 90 procent av förlusten av biologisk mångfald och vattenstress.[1]

I denna färdplan visas hur återvinningsbranschen kan klara resan mot fossilfrihet, men också hur den kan underlätta för andra branscher att nå sina mål genom mer cirkulära materialflöden. Tillsammans skapar näringslivet en unik kraftsamling för förändring i Sverige.

Även om många företag i återvinningsbranschen redan har kommit långt, är denna färdplan det första gemensamma steget på resan. Det är nu det verkliga arbetet börjar. Engagemanget från medlemmarna i Återvinningsindustrierna och andra aktörer som bidragit i arbetet, visar att det finns en stor vilja att klara av utmaningen – och en stor tro på de många fördelar som det fossilfria och cirkulära samhället för med sig.

Färdplanerna har tagits fram inom ramen för regeringsinitiativet Fossilfritt Sverige. Respektive bransch är själva ägare av färdplanens berättelse och de krav på politik som ska möjliggöra genomförandet. Fossilfritt Sverige har samarbetat med branschen på olika sätt för att stötta dem i framtagandet av färdplanen.

Tillsammans bildar färdplanerna ett »Sverigepussel« som visar hur Sverige ska kunna bli fossilfritt samtidigt som välfärden ökar. De visar också vilka områden som är kritiska i omställningen och vilka lösningar som måste fram för att färdplanerna ska gå ihop. Branscherna lägger därmed grunden till att göra Sverige till en permanent världsutställning för fossilfri teknik och för att leda resten av världen i en kapplöpning ut ur fossilsamhället.

Sverige kan!

Viveke Ihd
Tillförordnad Vd Återvinningsindustrierna

Svante Axelsson
Nationell samordnare, Fossilfritt Sverige

[1] Global Resources Outlook 2019, https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook

Sammanfattning

Samhället står inför ett paradigmskifte där fossila råvaror måste bytas ut mot förnybara eller återvunna råvaror, och där linjära resursflöden måste bytas mot cirkulära. Återvinningsbranschen spelar en nyckelroll i den omställningen.

Återvinningsindustriernas färdplan för en fossilfri och cirkulär ekonomi fyller två viktiga funktioner; dels att beskriva branschens egen resa mot fossilfrihet och en mer cirkulär ekonomi, dels att visa hur återvinningsbranschen kan utvecklas för att möjliggöra för andra verksamheter att nå samma mål.

Återvinningsbranschen består av en rad olika typer av verksamheter som har det gemensamt att de arbetar för att öka återvinningen och resurseffektiviteten i samhället. Enligt den nationella statistiken minskade materialåtervinningen växthusgasutsläppen med mer än 7 miljoner ton år 2016. Fossila bränslen används dock idag i transporter, för uppvärmning och elförbrukning samt i olika återvinnings- och behandlingsprocesser. Samhället har dessutom en historisk skuld som branschen kan bidra till att lösa och det gäller de gamla deponiernas läckage av metan. Totalt beräknades hela branschens utsläpp av växthusgaser uppgå till 1,2 miljoner ton 2018 enligt Naturvårdsverket, där huvuddelen uppstår från deponier. Även om fokus för denna färdplan är framåtblickande så behöver branschen bidra till att ta ansvar för de utsläpp som fortfarande uppstår som en konsekvens av historiska skulder.

Övergången till en cirkulär ekonomi och fossilfrihet hänger nära samman. Enligt Ellen MacArthur Foundations rapport från september 2019 så är upp till 50 procent av samhällets klimatutsläpp en direkt följd av ett linjärt hanterande av våra materialflöden. När resurseffektiviteten ökar och återvinningen ökar så flyttas utsläpp från svåråtgärdade källor i global materialproduktion (gruvdrift, cement- och stålproduktion mm), till utsläppskällor som är lättare att påverka genom utnyttjande av förnybar energi. Men utmaningarna på vägen framåt skiljer sig delvis åt. I övergången från fossilt till förnybart kan tillgänglighet och kostnader utgöra tydliga hinder. När det gäller omställningen till en cirkulär ekonomi ligger det i samhällets och företagens omedelbara ekonomiska intresse att utnyttja befintliga resurser mer effektivt. För detta krävs genomgripande förändringar av design (för att underlätta återvinning), produktionsmetoder, konsumtionsmönster, regelverk och marknadsfunktioner.

För återvinningsbranschen är omställningen starkt kopplad till synen på avfall, och den förutsätter en fundamental förändring av avfallsmarknadens regelverk och ett nytt fokus på resurser. Konkurrensen mellan privata och kommunala aktörer måste ske på lika villkor, och ägandet och ansvaret för avfallet måste tydliggöras. Tillsammans med styrmedel och mål som är riktade högre upp i avfallshierarkin och som premierar återvunna råvaror kan förutsättningar skapas som gör att företagen vågar investera i innovativa lösningar.

I färdplanen lägger vi fram mål och åtaganden för Återvinningsindustriernas medlemmar samt uppmaningar till övriga branschaktörer och politiker för att nå en fossilfri och cirkulär ekonomi.

VÅRA MÅL

Vårt första mål är att Återvinningsindustriernas medlemmar under 2021 ska ha kartlagt sina klimatpåverkande utsläpp och satt upp egna klimatmål, i linje med eller mer ambitiösa än dessa långsiktiga mål:

- 2025: 30 % minskade utsläpp av växthusgaser, jämfört med 2015.
- 2030: 50 % minskade utsläpp av växthusgaser, jämfört med 2015.
- 2040: Noll nettoutsläpp av växthusgaser.

VÅRA ÅTAGANDEN

Färdplanen innehåller 9 åtgärder för fossilfrihet och 6 åtgärder för en mer cirkulär ekonomi. På agendan finns bland annat:

- 2022: Åtgärdsplaner ska tas fram för att energieffektivisera processer och byta från fossila till förnybara bränslen eller elektrifiera.
- 2022: Utsorteringen av avfall som går till materialåtervinning och biologisk behandling har ökat och mätbara mål har satts för 2025, 2030 och 2040.
- 2025: Nya eller utvecklade standarder för återvunnet material har tagits fram i samarbete med olika branscher.
- 2030: Alla egna och inköpta transporter ska vara fossilfria.

VÅRA UPPMANINGAR

Färdplanen innehåller 20 uppmaningar till politiker och EU-institutioner, där 5 är inriktade på fossilfrihet och 15 på en cirkulär ekonomi. Bland uppmaningarna finns:

- Säkerställ tillgången till och konkurrenskraften för höginblandade eller rena biodrivmedel för transporter som inte är rimliga att elektrifiera på kort sikt.
- Inför krav på, och investeringsstöd för, att ta hand om läckande metangas från deponier.
- Genomför Januariavtalets förslag om »en bred översyn av regelverken för återvinning och hantering av avfall och restprodukter för att främja innovation och företagande i den cirkulära ekonomin.
- Se över all relevant lagstiftning för att främja ett cirkulärt och inte ett linjärt samhälle.
- Inför generella ekonomiska incitament som gör återvunnet material mer konkurrenskraftigt på marknaden.

1. Nuläge

INLEDNING

Återvinningsindustrins färdplan för en fossilfri och cirkulär ekonomi fyller två viktiga funktioner. Den första är att beskriva branschens egen resa mot fossilfrihet. Den andra är att visa på hur återvinningsbranschen kan utvecklas och bidra som möjliggörare för andra verksamheter att nå fossilfrihet, främst genom att arbeta för ökad efterfrågan på återvunna råvaror av hög kvalitet och bidra till utvecklingen av en cirkulär ekonomi.
Viljan att ställa om från linjära till cirkulära flöden framgår även av andra färdplaner som tagits fram inom ramen för Fossilfritt Sverige. Särskilt tydligt är det i dagligvaruhandelns färdplan som sätter som mål att alla plastförpackningar ska vara producerade i förnybar eller återvunnen råvara senast år 2030, och materialåtervinningsbara redan 2022. Men även färdplanerna för bland annat betong, cement och bygg- och anläggning pekar på behoven av mer cirkulära flöden.

Återvinningsindustrierna, som tillsammans med sina medlemmar står bakom denna färdplan, är en branschorganisation som företräder privata återvinningsföretag. De omkring 60 medlemmarna omsätter drygt 20 miljarder kronor och har mer än 6 000 anställda. Drygt 10 miljoner ton avfall och återvinningsmaterial samlas in och hanteras i 500 anläggningar över hela landet.

BRANSCHENS KLIMATPÅVERKAN

Återvinningsbranschen består av en lång rad olika typer av verksamheter som har det gemensamt att de arbetar för att öka återvinningen och resurseffektiviteten i samhället. Företagen tar hand om allt från bygg- och rivningsavfall, jord, betong, däck och farligt avfall till metall, plast, textil, fetter och organiskt avfall. Majoriteten av avfallet som uppkommer och tas om hand är verksamhetsavfall, medan hushållsavfallet står för en mindre andel. Behandling sker främst genom materialåtervinning, biologisk behandling, energiutvinning och deponering. Branschen skapar stor klimatnytta genom sin verksamhet, men verksamheten i sig medför också negativ klimatpåverkan.

Fossila bränslen används i transporter, för uppvärmning och elförbrukning samt i olika återvinnings- och behandlingsprocesser. Samhället har dessutom en historisk skuld som branschen kan bidra till att lösa och det gäller de gamla deponiernas läckage av metan.[2] Även om fokus för denna färdplan är framåtblickande så behöver branschen bidra till att ta ansvar även för dessa utsläpp. För att lösa denna utmaning krävs samverkan mellan branschen och kommunerna då merparten av deponierna ägs av de kommunala avfallsbolagen. Vi föreslår flera politiska åtgärder som kan bidra till minskade utsläpp från alla deponier. Dessa åtgärder är dock inte tillräckliga för att nå noll utsläpp av växthusgaser. För att nå det målet behövs mer forskning.

På en övergripande nivå kan branschens klimatpåverkan uppskattas av SCB:s miljöräkenskaper. Enligt statistik för 2016 uppgick koldioxidutsläppen från avfallshantering, återvinning och sanering till 205 000 ton och metanutsläppen (huvudsakligen från deponier) till 40 000 ton.[3] Då metan har omkring 25 gånger högre klimatpåverkan än koldioxid, motsvarar metanutsläppen 1 miljon ton koldioxid. Det innebär att de samlade utsläppen av växthusgaser var 1,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket motsvarar 2,2 procent av Sveriges territoriella utsläpp. Jämfört med 2010 har koldioxidutsläppen från sektorn minskat med 9 procent och metanutsläppen med 37 procent.

För att få en detaljerad bild av branschens klimatpåverkan krävs en mer noggrann kartläggning av utsläppen från alla verksamheter i branschen. Många av återvinningsföretagen beräknar sedan lång tid sin klimatpåverkan och har satt upp mål för att minska sina utsläpp. Ett viktigt steg mot en fossilfri återvinningsbransch är att samtliga återvinningsföretag kartlägger sina utsläpp, och det kan behövas uppdateringar av beräkningsunderlag och LCA-analyser. Parallellt med detta pågår det praktiska arbetet för att successivt minska utsläppen.

[2] Effekter av deponiförordningens införande, Naturvårdsverket https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-6381-8.pdf?pid=3688
[3] SNI 38 och 39, SCB, http://www.sni2007.scb.se/snihierarki2007.asp?sniniva=A&snikod=E

Nedan ges en översikt av var klimatpåverkan uppstår och möjliga åtgärder för att minska klimatpåverkan. Områdena är uppdelade i egna utsläppskällor (scope 1, gröna rader) och indirekta utsläpp (scope 2, gula rader och scope 3, blå rader). I avsnitt 5 redovisas åtaganden med utgångspunkt i detta.

BRANSCHENS KLIMATNYTTA

Återvinningsbranschen spelar en nyckelroll i klimatomställningen. Branschens främsta möjlighet att bidra till minskad fossilanvändning och lägre klimatpåverkan är genom att fortsätta att utveckla den verksamhet som företagen bedriver. Det handlar dels om den direkta

ÅTERVINNINGSBRANSCHENS UTSLÄPPSOMRÅDEN OCH MÖJLIGA ÅTGÄRDER FÖR FOSSILFRIHET

OMRÅDE	MÖJLIGA ÅTGÄRDER
Egna transporter, insamling av avfall, transport av behandlat material	• Ruttoptimering och samlastning • Investering i fordon som drivs med förnybara drivmedel eller elfordon • Användning av biobränslen och el för transport • Användning av eldrift för komprimering av avfall i fordonet • Längre fordon med större lastvolymer • Maximal lastning innan vidaretransport till behandlingsanläggning • Ecodriving • Optimering av entreprenadmaskintimmar samt returtransporter • Omflyttning till tåg • Aktivt arbeta med kunders källsortering för renare fraktioner och högre materialutnyttjande
Inköpta transporttjänster	• Krav på förnybara drivmedel eller elfordon
Inköpta varor och produkter	• Krav på fossilfria emballage • Krav på möjlighet till full materialåtervinning • Premiera återvunnet material
Processenergi	• Användning av biobränslen eller el
Tjänsteresor	• Kollektivtrafik eller cykel används när det är möjligt • Biltransporter sker med förnybara drivmedel eller elfordon • Klimatväxling för att minimera flygresor
Uppvärmning av lokaler	• Energikartläggning och -effektivisering • Konvertering från eventuell fossilanvändning • Ansluta till fjärrvärme där så är möjligt
Elanvändning	• Inköp av ursprungsmärkt el från fossilfria energikällor • Investering i solceller eller vindkraft • Jobba med laststyrning och ökad flexibilitet i elanvändningen
Deponier	• Insamling av deponigas • Fackling av deponigas[4] • Investering i gasmotorer/gasturbiner för produktion av el och värme • Sluttäckning

[4] I gamla deponier med organiskt avfall uppstår metangasutsläpp. Genom att samla in metangasen och fackla, dvs förbränna den, ombildas gasen till koldioxid och vatten. Detta reducerar klimatpåverkan med cirka 75 procent. Istället för fackling kan gasturbiner eller gasmotorer installeras och omvandla gasen till el och värme.

klimatnyttan av att omvandla avfall till högvärdiga återvunna råvaror, dels om de tjänster som utförs för att minska uppkomsten av avfall, och som spelar en central roll i arbetet för en cirkulär ekonomi.

Den omedelbara klimatnyttan blir tydlig om man studerar de fem materialslagen stål, aluminium, glas, plast och papper. Under 2016 materialåtervanns 3,7 miljoner ton i Sverige av dessa material, enligt SCB, vilket minskade växthusgasutsläppen med omkring 7 miljoner ton, jämfört med om jungfruligt material skulle använts.[5] Detta kan jämföras med branschens egen klimatpåverkan på 1,2 miljoner ton (inklusive deponier) enligt tidigare avsnitt – branschen har alltså samlat sett stor positiv inverkan på klimatutsläppen, även om de uppkomna utsläppsminskningarna hamnar i andra branscher.

Potentialen för ökad återvinning är fortsatt stor; hushåll och verksamheter (exklusive gruvdrift) genererade 4,4 respektive 27,5 miljoner ton avfall 2018. Totalt materialåtervanns 6,7 miljoner ton av detta under 2016 (inklusive rötning och kompostering), 14,7 miljoner ton gick till energiåtervinning eller för användning som konstruktionsmaterial/fyllning, medan 5,1 miljoner ton bortskaffades (deponi, förbränning utan energiutvinning mm).[6]

ARBETET FÖR ÖKAD CIRKULARITET

Branschens verksamhet tillför i grunden klimatnytta genom att återvinningen leder till att motsvarande mängd resurser inte behöver utvinnas ur jordytan. Verksamheten utvecklas ständigt för att göra det möjligt för hela samhället att bli mer cirkulärt. Stora och små projekt pågår hela tiden för att driva utvecklingen framåt. Nedanför är ett axplock av några insatser som pågår just nu.

- Nya metoder för att öka återanvändning av bilbatterier, LCD-skärmar och processorer samt materialåtervinning av litiumjonbatterier.
- Forskning för att hitta nya metoder för att återvinna plast.
- Samarbete med kunder redan på produktutvecklingsstadiet för att höja återvinningsgraden på deras produkter.
- Analyser av kunders produktionsprocesser för att optimera hela kedjan där materialhantering förbrukar resurser.
- Digitalisering för bättre sorteringstekniker och metoder för effektiv materialhantering.
- Kretslopp mellan stad och land utvecklas genom att ta vara på näringsämnen från avloppsreningsverksslam och finna nya återvinningsvägar för organiska restprodukter från livsmedelsföretag.
- Återvinning av textilfiber för användning i ny klädproduktion.
- Insamling och återvinning av matfetter och oljor från restauranger och livsmedelsindustri.
- Projekt för att återanvända isoleringsspill och byggpallar, samt återvinna gipsavfall.
- Utveckling av metoder för ökad resursåtervinning ur avfallsflöden som inte har betraktats som resurskällor tidigare. Exempelvis återvinning av salter och metaller ur askor från energiåtervunnet avfall.

[5] Enligt beräkningsmodell på www.recycling.se, med data från livcykelstudier som redovisats i rapporten Climate Benefits of Material Recycling in Denmark, Norway and Sweden.
[6] Naturvårdsverket, https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Mark/Avfall/

2. Cirkulära trender

Omställningen från linjära till cirkulära resursflöden är helt nödvändig för att kunna möta miljö- och klimatutmaningarna.

BEHOVET AV RESURSEFFEKTIVITET ÖKAR

Under de senaste fem decennierna har världens folkmängd fördubblats medan råvaruutvinningen trefaldigats från 27 miljarder ton per år till 92 miljarder ton. Enligt OECD förväntas den siffran fördubblas till år 2060.[7] Enligt Ellen MacArthur Foundations rapport från september 2019 så är upp till 50 procent av samhällets klimatutsläpp en direkt följd av ett linjärt hanterande av våra materialflöden.[8] Om vi ska lyckas bromsa den globala uppvärmningen och samtidigt klara fler av FN:s globala mål krävs en ny syn på material och resurser, nya konsumtionsmönster, nya affärsmodeller samt nya lagar och regleringar. Genom att återanvända och återvinna produkter, material och resurser kan det ekonomiska värdet behållas samtidigt som vi minskar uttaget av ny råvara och hindrar uppkomsten av avfall.

I dag är de sex R:en; Rethink – Refuse – Reduce – Reuse – Repair – Recycle, centrala i arbetet för en cirkulär ekonomi. De två första R:en handlar om vår livsstil och våra konsumtionsmönster, men även hur produkter och infrastruktur produceras och designas. För att nå en cirkulär ekonomi krävs ett paradigmskifte i dessa två steg. Återvinningsföretagen spelar en nyckelroll både som kunskapsspridare och samarbetspartner när det gäller cirkulär design och materialval och som insamlare, behandlare, och återvinnare i den cirkulära ekonomin.

EU - EN CIRKULÄR NYCKELSPELARE

I december 2015 presenterade EU-kommissionen en handlingsplan för en cirkulär ekonomi och förslag om ändringar i avfallsdirektivet. Handlingsplanen innehåller initiativ för att påverka produkters hela livscykel: produktion och design, konsumtion, avfallshantering och marknaden för återvunna material. Handlingsplanen lyfter fram vikten av innovation och investeringar för att driva utvecklingen samt behovet av ett system för uppföljning och övervakning.[9]

Som ett led i arbetet för en cirkulär ekonomi, antogs i januari 2018 den första EU-strategin för plast, som bland annat innebär att alla plastförpackningar på EU:s marknad ska materialåtervinnas senast 2030.[10] Strategin kan komma att förändra hur plastprodukter designas, tillverkas, används och återvinns. Genom smartare design och förbättrad återvinning väntas marknaden för återvunnen plast öka. Andra prioriterade områden i EU:s cirkulära strategi är matavfall, kritiska råmaterial (CRM), bygg- och rivningsavfall samt biomassa och biobaserade produkter. EU-kommissionen har också adresserat en rad olika cirkulära frågor inom ramen för European Green Deal och kommer redan under 2020 att precisera flera nya förslag som kan driva den cirkulära utvecklingen framåt.

Utvecklingen i och utanför EU, samt den globala handeln får också stor betydelse för Sverige. Ett exempel är Kinas importstopp för bland annat metallskrot och lågvärdigt plastavfall, där det senare kan driva på utvecklingen för en hållbar plasthantering.[11]

UPPHANDLING KAN BIDRA TILL CIRKULARITET

I regleringsbrevet till Upphandlingsmyndigheten för 2020 ligger ett särskilt fokus på hur offentlig upphandling kan bidra till en cirkulär ekonomi. Myndigheten ska bland annat »se över hur strategisk upphandling kan främja en cirkulär ekonomi genom hela inköpsproces-

[7] Global Material Resources Outlook to 2016, OECD, https://www.oecd.org/environment/global-material-resources-outlook-to-2060-9789264307452-en.htm
[8] Ellen Macarthur Foundation, Completing the picture – How the circular economy tackles Climate Change, https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/Completing_The_Picture_How_The_Circular_Economy-_Tackles_Climate_Change_V3_26_September.pdf
[9] Naturvårdsverket, https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/EU-och-internationellt/EUs-miljooarbete/Cirkular-ekonomi/
[10] EU-representationen i Sverige, https://ec.europa.eu/sweden/news/20170117-plast_sv
[11] Naturvårdsverket, https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Plast/Plastfloden-i-Sverige/Plastatervinning-och-hantering-av-plastavfall-/

Textil – Stora miljövinster vid ökad cirkularitet

Textilbranschen är en av de mest förorenande och klimatpåverkande branscherna. Och för att minska textilindustrins miljöpåverkan behövs flera olika insatser längs värdekedjan. Det finns ett stort behov av branschöverskridande, resurseffektiva system där material cirkuleras med högsta bibehållna värde och materialnytta.

För att textila material ska kunna cirkulera i högre utsträckning behövs förändringar i design och materialval, förbättrade spårbarhetstekniker, storskaliga flöden på en öppen marknad och en uppskalning av de utvecklade mekaniska och kemiska återvinningstekniker som forskningen levererar.

I dag hamnar mer än hälften av det årliga inflödet av textiler i soporna som går till förbränning. En studie inom forskningsprogrammet Mistra Future Fashion visar att om textilier används tre gånger så lång tid som idag, och ersätter jungfruliga textiler, så minskar den totala miljöpåverkan av produktionen med upp till 70 procent.[12]

För textiler som tjänat ut finns i många fall redan tekniska lösningar för sortering och återvinning, men utmaningen är att etablera och kombinera de lösningar som forskningen redan har utvecklat. Det finns därför ett stort behov av politiska styrmedel, investeringsstöd och ekonomiska incitament för att branschen ska kunna utveckla cirkulära affärsmodeller och mer resurseffektiva textilflöden.

[12] Naturvårdsverket, https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Avfall/Textilavfall/

sen«, samt analysera hur återanvändningsgraden kan öka.[13] Naturvårdsverket har fått i uppdrag att tillsammans med Energimyndigheten »ta fram underlag om produkters livslängd och återvinningsbarhet i syfte att öka kunskapen om förutsättningar att införa s.k. produktpass«.[14]

STOR POTENTIAL I EN CIRKULÄR EKONOMI

Flera studier pekar på den stora potentialen i en cirkulär ekonomi. I rapporten The Circular Economy – a Powerful Force for Climate Mitigation görs ett försök att kvantifiera klimateffekterna av mer cirkulära flöden i stål-, plast-, aluminium- och cementindustrierna i EU. Genom ökad materialåtervinning, ökad materialeffektivitet i produkter och cirkulära affärsmodeller beräknas koldioxidutsläppen från dessa industrier kunna minska med 56 procent, från 530 miljoner ton, till 234 miljoner ton.[15]

Den svenska potentialen specialstuderas i forskningsrapporten Ett värdebeständigt svenskt materialsystem, som tagits fram på initiativ av Återvinningsindustrierna.[16] I rapporten visas att med dagens system riskerar Sveriges användning av stål, aluminium och plast ge upphov till 13 miljoner ton koldioxid per år 2040. I ett cirkulärt scenario minskar dessa utsläpp till 9 miljoner ton. Av de studerade materialen är plast särskilt viktigt. Mycket av koldioxidavtrycket från svensk materialanvändning sker i andra länder, men plastanvändning har stor inverkan på utsläpp inom Sveriges gränser. År 2040 kan utsläppen enbart från förbränning av plast komma att uppgå till 2 miljoner ton koldioxid per år, men detta kan halveras genom ökad återvinning. I rapporten konstateras också att när materialåtervinningen ökar så flyttar dessutom utsläpp från svåråtgärdade källor i global materialproduktion (gruvdrift, masugnar m.m.), till utsläppskällor som är lättare att påverka genom utnyttjande av förnybar energi. Det bör noteras att koldioxidbesparingarna i rapporten har beräknats innan näringslivets färdplaner togs fram.

I Romklubbens rapport The Circular Economy and Benefits for Society beräknas effekterna av tre strategier för en cirkulär ekonomi: ökad energieffektivitet, ökad andel förnybar energi och en mer materialeffektiv tillverkning. De tre delarna förstärker och underlättar för varandra; en ökad resurseffektivitet ökar även energieffektiviteten, vilket i sin tur underlättar övergången från fossil till förnybar energi. Effekterna fram till 2030 beskrivs för fyra länder, inklusive Sverige, och är mycket tydliga. Sammantaget kan strategierna leda till att koldioxidutsläppen i Sverige minskar med två tredjedelar.[17]

ÅTERVINNINGSBRANSCHEN KAN GÅ I SPETSEN

Återvinningsbranschen spelar en nyckelroll i omställningen till en cirkulär ekonomi, genom insamling, sortering, behandling och avgiftning av avfall samt genom att erbjuda marknaden återvunna råvaror för tillverkning av nya produkter. Men branschen är också experter på materialegenskaper, återvinningsbarhet och resursflöden. Företagen kan därmed också bidra genom att, i nära samarbete med sina kunder, utveckla nya värdekedjor och affärsmodeller.

Återvinningsindustrierna har bland annat därför tagit initiativ till Circular Sweden, ett företagsforum som vill driva politik och opinion framåt för att skapa cirkulära materialflöden. Medlemmarna – Axfood, Coca-Cola, H&M, Houdini, IKEA, NCC, Spendrups Bryggeri, Tarkett och Återvinningsindustrierna – bjuder in näringsliv, politik och forskning till diskussioner om cirkulära materialflöden, skapar synergier, sprider goda exempel och hittar cirkulära företagsgemensamma vägar framåt. Medlemmarna har också har åtagit sig att ha en tydligt ökande cirkulär utvecklingstrend, exempelvis vad gäller inköp av återvunnet material och produkter som är designade för återanvändning och återvinning.

[13] Upphandlingsmyndighetens regleringsbrev, https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=20508
[14] https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=20404
[15] Material Economics, The Circular Economy - a Powerful Force for Climate Mitigation, 2018, http://materialeconomics.com/latest-updates/the-circular-economy
[16] Ett värdebeständigt svenskt materialsystem, Material Economics i samarbete med Återvinningsindustrierna och Re:Source, 2017, http://www.recycling.se/cirkular-ekonomi
[17] The Club of Rome, Wijkman och Skånberg, The Circular Economy and Benefits for Society, 2016, https://www.clubofrome.org/wp-content/uploads/2016/03/The-Circular-Economy-and-Benefits-for-Society.pdf

Plast - stor utmaning, stora möjligheter

Fossilfrihet innebär inte att de fossila materialen bör väljas bort, men det är centralt att de cirkulerar, dvs att de återvinns istället för att förbrännas och därmed inte bidrar till ökade koldioxidutsläpp. Materialåtervinningen av plast måste öka och mycket av den plast som förbränns skulle istället kunna återvinnas. För återvinningsbranschen är utmaningen att förpackningar och andra plastprodukter ofta innehåller flera plastsorter med olika tillsatser, och att produkterna inte är gjorda för att kunna återvinnas. Produktpass och utfasning av vissa plaster eller kombinationer av plaster skulle tillsammans med krav på återvinningsbarhet underlätta återvinningen.

En annan utmaning är att den återvunna plasten tappar i kvalitet jämfört med primär råvara, vilket innebär att avsättningen för återvunnen plast blir låg. Det är möjligt att återvinna plast till höga kvaliteter, men det blir ofta dyrare än att använda jungfrulig plast. I dag är det främst PET-plast som har en välfungerande återvinningsloop, vilket innebär att det främst är den som efterfrågas vid produktion av varor med återvunnen plast.

Returplastraffinaderier skulle kunna lösa en del av problemen med plaståtervinning, men det kräver en stor tillsats av elenergi. Med ett förnybart elsystem där det tidvis finns ett stort elöverskott till låga priser kan detta bli särskilt intressant. I ett returplastraffinaderi kan blandade plastflöden behandlas med pyrolys vilket ger en produkt som liknar råolja, som sedan kan bli byggstenar i ny plast. En utmaning är att få fram tillräckliga volymer returplast för att skapa lönsamhet i systemen, utan att bygga in behov av att importera plastavfall från andra länder.

En stor fördel med metoden är att en stor del av all plast kan behandlas och ersätta behovet av råolja, vilket ökar incitamenten för insamling. Det krävs mer forskning för att utröna vilken roll pyrolysteknikken bör ha i framtiden och hur exempelvis en ökad användning av bioplast påverkar förutsättningarna.

För att komma tillrätta med de utmaningar som plastanvändningen ger upphov till behövs en samlad nationell plaststrategi, med mål och konkreta åtgärder som leder till ökad användning av återvunnen plast vid tillverkningen av nya produkter.

Så länge jungfrulig plast är billigare än återvunnen plast krävs dock ekonomiska incitament som premierar användning av återvunnen plastråvara. Regeringen bör tillsätta en utredning av hur ekonomiska styrmedel bör utformas för att ge maximal effekt. Upphandlingsmyndigheten bör också få i uppdrag att utveckla kravkriterier för cirkulär upphandling, med fokus på att öka andelen återanvändningsbara och återvinningsbara produkter samt öka användningen av återvunnen råvara.

Systemet med producentansvar behöver utökas, förtydligas och förbättras, så att producenter som förenklar återbruk eller återvinning samt använder återvunnet material premieras, exempelvis genom utökad differentiering av avgifter. Regeringen bör också initiera en harmonisering på EU-nivå av producentansvarskriterier angående eco-design och differentierade avgifter.

3. Stärkt konkurrenskraft

Omställningen till en fossilfri och cirkulär ekonomi har stor potential att stärka konkurrenskraften både för det svenska näringslivet och för Sverige som helhet. För återvinningsbranschen är omställningen både en stor affärsmöjlighet och en nödvändighet för att kunna möta framtidens krav.

VISION 2040

År 2040 har vi ett samhälle utan stort behov av ändliga råvaror. Vi är mycket nära det fossilfria och cirkulära samhället. Fossila bränslen har bytts ut mot förnybara eller ersatts genom elektrifiering. Jungfruliga råvaror har ersatts av återvunna eller förnybara råvaror.

Produkter delas mellan människor och deras livslängd har ökat markant, bland annat genom bättre möjligheter till uppgraderingar och reparationer. När produkter tjänat ut gör designen det möjligt att demontera dem så att materialet enkelt kan behandlas och sedan utgöra råvaror i nya produktionsprocesser. Den ökade användningen av återvunnen råvara gör att fossila och jungfruliga råvaror används i mycket liten utsträckning.

I denna vision utgör återvinningsbranschen själva blodomloppet, som möjliggör det cirkulära flödet. Återvinningsföretagen har utvecklat innovativa och högteknologiska metoder för effektiv materialåtervinning och digitala system som möjliggör spårning av produkt- och materialströmmar. Återvinningsföretagens expertis inom material och cirkulära flöden gör dem till en självklar samarbetspartner för övriga delar av näringslivet i den cirkulära ekonomin.

Återvinningsföretagen har själva gått i spetsen för utvecklingen genom att systematiskt effektivisera alla egna materialflöden, utveckla nya metoder för materialåtervinning och erbjuda nya innovativa tjänster till andra verksamheter som vill vara en del av det cirkulära samhället.

KONKURRENSFÖRDELAR FÖR SVERIGE

I rapporten Ett värdebeständigt svenskt materialsystem, som bland annat visar att svensk industri har ett mycket gynnsamt utgångsläge för omställningen till en cirkulär ekonomi, framkommer att:[18]

- Sverige har ett tekniskt kunnande i världsklass inom metallurgi och andra materialvetenskaper och är bland annat ledande på att framställa högkvalitativa stål från skrotbaserad produktion.
- Svenska bolag är ledande producenter av viktiga produktkategorier, som lastbilar, bilar, möbler, kläder, textil, vitvaror, med mera.
- Sverige ligger i framkant i flera aspekter av digitalisering som behövs för en effektiv produktion av sekundärmaterial, och för märkning och spårning av material.
- I en relativt liten ekonomi som Sverige är det möjligt att samla i stort sett alla de ledande aktörerna inom respektive materialkategori eller produktgrupp för att åstadkomma den koordinering som behövs.

Sverige har dessutom lång erfarenhet av insamling av olika avfallsfraktioner, användning av pantsystem och frivilliga standarder. Tillsammans ger detta en mycket bra startpunkt för den sorts samverkan, industrikluster, inkubation och teknikutveckling som behövs för förbättrade materialflöden.

MATERIALVÄRDE OM 11 MILJARDER KAN ÅTERTAS

I rapporten Ett värdebeständigt svenskt materialsystem visas att material i form av stål, aluminium, plast, papper och cement till ett värde av 55 miljarder årligen faller

[18] Ett värdebeständigt svenskt materialsystem, Material Economics i samarbete med Återvinningsindustrierna och Re:Source, 2017, https://materialeconomics.com/new-publications/ett-vardebestandigt-svenskt-materialsystem

ur den svenska ekonomin. Det motsvarar 1,2 procent av Sveriges BNP. Det handlar bland annat om förluster från byggnader som rivs, kastade förpackningar eller färdiganvända produkter, fordon som skrotas och papper som förbrukas.

Mycket av materialet kan återvinnas, men dagens materialhantering leder till att tre fjärdedelar av ursprungsvärdet – 42 miljarder – förloras efter en användning. Bara 24 procent, motsvarande 13 miljarder kronor, bevaras.

Av det förlorade värdet kan 21 miljarder kronor hänföras till att material förstörs, förloras, deponeras eller bränns. Värde för 9 miljarder kronor förloras genom att material nedgraderas – blandas, kontamineras, eller på annat sätt förlorar viktiga egenskaper. Cirka 13 miljarder kronor förklaras av processkostnader för att tillverka sekundärt material som är svåra att undvika, framförallt kostnaden för att smälta om stål.

I rapporten specialstuderas plast, stål och aluminium. I ett 2040-perspektiv – och med nuvarande system för materialhantering – uppskattas värdeförlusterna av att material förloras och nedgraderas bli 20 miljarder kronor per år för dessa tre material. Av detta beräknas 11 miljarder kunna återtas genom förändringar i hela värdekedjan. Cirka 3–4 miljarder kronor uppskattas kunna komma från förändringar i utformningen av produkter och materialval så att materialåtervinning underlättas. Ytterligare 3–4 miljarder kronor kan återtas genom teknikutveckling och skalfördelar i återvinningssystemen, där en övergång från dagens fragmenterade och ofta småskaliga metoder till större skala kan sänka kostnaderna och öka möjligheterna till specialisering. De sista 2–3 miljarderna kräver förbättringar av en rad förutsättningar: minskad osäkerhet, en bättre fungerande marknad, ökad efterfrågan, ett bättre investeringsklimat, med mera.

Sammantaget utgör möjligheterna att återta värden i denna storleksklass stora affärsmöjligheter för både aktörer inom återvinningsbranschen och tillverkande företag.

MER ÄN 50 000 NYA JOBB

Romklubbens studie av samhällsnyttan av tre strategier för en cirkulär ekonomi inkluderar även effekter på sysselsättning och handelsbalans. En av strategierna – en mer materialeffektiv tillverkning – avser ett scenario där materialeffektiviteten ökar med 25 procent, 50 procent av jungfruligt material ersätts med återvunnen råvara och livslängden på konsumentprodukter fördubblas.

I fallstudien för Sverige beräknas denna strategi leda till mer än 50 000 nya, permanenta arbetstillfällen och till att handelsöverskottet ökar med över 1 procent av BNP. I kombination med de två andra strategierna – ökad energieffektivitet och ökad andel förnybar energi – kan över 100 000 jobb skapas och handelsöverskottet öka med mer än 1,5 procent av BNP.

4. Hinderröjning

Utmaningarna i omställningen från fossila till förnybara bränslen och råvaror skiljer sig delvis från de som gäller för att ställa om till en cirkulär ekonomi. I det förra fallet kan utvecklingen ibland bromsas av att förnybara alternativ inte finns tillgängliga i tillräcklig mängd eller är dyrare än fossila. När det gäller omställningen till en cirkulär ekonomi ligger det tydligt i samhällets och företagens omedelbara ekonomiska intresse att utnyttja befintliga resurser mer effektivt. Däremot krävs genomgripande förändringar av nuvarande konsumtionsmönster och regelverk samt marknadsanpassade styrmedel som ger alla aktörer samma incitament och möjligheter att agera på marknaden.

Som tidigare nämnts syftar denna färdplan både till att beskriva branschens egen resa mot fossilfrihet och cirkularitet och till att visa på hur återvinningsbranschen kan utvecklas för att underlätta för andra verksamheter att klara utmaningarna.

BRANSCHENS VÄG MOT FOSSILFRIHET

Det finns få tekniska hinder för återvinningsbranschen att bli fossilfri och att klara målet om noll nettoutsläpp 2040. Men för att klara omställningen med bibehållen lönsamhet krävs de rätta förutsättningarna i omvärlden.

- Det behövs elfordon eller fordon som kan drivas med hållbara förnybara drivmedel som är ekonomiskt konkurrenskraftiga med konventionella fordon.
- Det krävs en tryggad tillgång till höginblandande eller rena förnybara drivmedel till fordon och maskiner som inte kan elektrifieras, samt förnybara bränslen för vissa materialåtervinningsprocesser.
- Det behöver vara tillåtet med längre och tyngre lastbilar, så att antalet transporter minskar och det behöver finnas god infrastruktur för transporter via järnväg.
- Den pågående digitaliseringen i samhället behöver fortsätta och utvecklas för att möjliggöra effektivare transporter och återvinningsprocesser.

VÄGEN MOT EN CIRKULÄR EKONOMI

Omställningen till en cirkulär ekonomi kommer att kräva ett nytt resursfokus, ny design och nya produktionsmetoder, att dagens konsumtionsmönster bryts, en förändrad syn på ägande och ett ökat delande av produkter. Denna utveckling kommer att involvera alla delar av samhället och alla människor.

För återvinningsbranschen är omställningen starkt kopplad till synen på avfall, och den förutsätter en fundamental förändring av avfallsmarknadens regelverk. Konkurrensen mellan privata och kommunala aktörer måste ske på lika villkor, och ägandet och ansvaret för avfallet måste tydliggöras. Tillsammans med styrmedel som är riktade högre upp i avfallshierarkin och premierar återvunna råvaror kan förutsättningar skapas som gör att företagen vågar investera i innovativa lösningar.

Kommunernas ansvar för hanteringen av hushållsavfall och grovavfall tillkom ursprungligen för att skydda människors hälsa och motverka sanitära olägenheter. Denna typ av risker finns inte längre, men de gamla kommunala avfallsmonopolen begränsar möjligheterna för företag som vill driva på den cirkulära utvecklingen genom att återanvända eller återvinna avfallet som en resurs högre upp i avfallshierarkin.

Marknadsförutsättningarna, ekonomiska styrmedel och ansvarsfrågorna behöver utvecklas så att alla aktörer i hela värdekedjan både får och kan ta ansvar för att agera cirkulärt.

Starka marknadsbaserade styrmedel och incitament kan bidra till att nya cirkulära tjänster och återvinningslösningar, nya affärsmodeller och samarbeten över etablerade branschgränser utvecklas. Nya företag som etablerar sig på marknaden tar i vissa fall helt nya grepp om avfallshanteringen och utmanar befintliga aktörer med nya typer av tjänster som inte finns på marknaden idag.

Synen på att återvunna råvaror behöver ersätta jungfruliga råvaror måste genomsyra internationella handelsavtal och regleringen av EU:s inre marknad. De hinder och regler som idag styr handeln över landgränser med avfall eller råvaror som utvunnits av avfall, måste minimeras så att rätt aktörer i rätt länder kan ta om hand, återvinna och förädla de resurser som marknaden efterfrågar.

Digitaliseringen, både utveckling av nya tjänster och den ökade spårbarheten av material och komponenter, förändrar redan idag de befintliga avfallsmarknaderna och ger nya möjligheter att återanvända, reparera och återvinna mer till råvaror. Det är ett område med stor potential som kan komma att leda till förändringar i insamlingen av uttjänta produkter, nya affärsmodeller, nya pantsystem med mera.

I ett cirkulärt samhälle kommer det finnas en mångfald av lösningar, inte ett system eller en aktör, som samlar in, återvinner och återanvänder resurserna i det avfall som hushållen och verksamheter genererar. Nya samarbeten etableras mellan marknadens aktörer och med en ökad digitalisering utvecklas också tjänsteutbudet. Denna utveckling måste främjas.

När värdet i de resurser som blir avfall utnyttjas på ett bättre sätt kommer behovet av avfallsförbränning och deponering att minska. Det är viktigt att regelverket inte förhindrar nya och bättre lösningar för att återvinna avfallet och samtidigt ger tydliga signaler att avfallsförbränning inte är en framtidslösning. Ett första steg är att ställa krav på att återvinningsbart material ska sorteras ut ur avfall som ska förbrännas. Det utsorterade avfallet ska sedan materialåtervinnas - inte förbrännas som del i brännbart avfall.

I dag kommer återvinningsbranschen huvudsakligen in i slutet av värdekedjan, och tar hand om uttjänta produkter och olika typer av avfall. Återvinningsföretagen förser också samhället och industrier med återvunna resurser och material. I ett framtida cirkulärt samhälle behöver återvinningsföretagens kompetens utnyttjas i ännu högre utsträckning redan i designstadiet av produkter och i planeringen av infrastruktursatsningar, både för att möjliggöra användning av återvunnet material och framtida återvinning.

EN KEMIKALIELAGSTIFTNING I TAKT MED TIDEN

I dag går kemikalielagstiftningen inte i takt med den cirkulära utvecklingen. Det finns initiativ till stärkt kemikalielagstiftning både inom EU och i Sverige som syftar till att förbjuda de farligaste kemikalierna. Gamla produkter och verksamheter måste avgiftas, och i en mängd fastigheter finns det i dag förbjudna ämnen inbyggda som behöver tas om hand på ett säkert sätt vid renoveringar och rivningar. Återvinningsbranschens roll är att avgifta kretsloppet från farliga ämnen och det finns i dag stor kunskap om detta inom branschen. Återvinningsföretagen säkerställer alltid att gränsvärden hålls och att återvunna råvaror är riskfria att använda.

För att kunna öka användningen av vissa återvunna material och biprodukter måste eventuella frågetecken klargöras genom tydlig information och riskbedömningar. Onödiga legala hinder behöver tas bort och det behövs tydliga vägledningar från myndigheterna om när avfall upphör att vara avfall.

En osäkerhet kring hur begreppet »giftfrihet« ska tolkas i relation till resurseffektiva kretslopp leder till att både näringsliv, offentliga aktörer och privatkonsumenter inte efterfrågar vissa typer av återvunnet material och biprodukter i den utsträckning som skulle vara möjlig. För vissa användningsområden kan onödigt högt ställda krav avseende till exempel kemikalieinnehåll leda till att jungfruligt material väljs istället. Det är materialens egenskaper och funktion för det specifika användningsområdet som bör styra användningen – inte materialets ursprung.

Byggmaterial – Stora flöden med enorm potential

Bygg- och anläggningssektorn genererar cirka en tredjedel av allt avfall som uppkommer i Sverige (exklusive gruvavfall) och står för nästan lika stora utsläpp som Sveriges inrikestransporter när import och indirekta effekter inkluderas.[19] Avfallet består bland annat av jordmassor, blandat bygg- och rivningsavfall, muddermassor, metallavfall och träavfall.

Byggbranschen är en komplex bransch med många aktörsled och långa tidsperspektiv, vilket försvårar arbetet med cirkulära materialflöden. De stora material- och avfallsmängderna gör det samtidigt till en bransch där ökad cirkularitet kan ge mycket stora klimatvinster.

För vissa byggmaterial, som stål och mineralullsisolering, finns etablerade återvinningssystem och ekonomiska incitament som gör att produkterna normalt innehåller en viss andel återvunnet material. För många andra byggmaterial skulle krav på andel återvunnet material kunna främja marknaden, liksom nya affärsmodeller för att ta om hand och förvara rivningsmaterial tills de kan användas igen.

Genom att involvera återvinningsföretag redan i planeringsfasen av nybyggnation och rivning ökas möjligheterna till sortering och återvinning av så många olika fraktioner som det är möjligt. Exempel är användning av skyltfärger och digitala databaser för att underlätta flödena.

Bygg- och anläggningssektorn pekar i sin Färdplan för fossilfri konkurrenskraft på att reglerna för klassning av avfall behöver ändras, så att cirkulära affärsmodeller och en utökad återanvändning och återvinning av schaktmassor, bygg- och rivningsmaterial inte hindras utan tvärtom drivs på. Idag körs till exempel stora mängder jord- och schaktmassor till deponi, istället för att återvinnas lokalt i anläggningar. För att minimera transporterna och minska uttaget av jungfruliga massor, så behövs en översyn av avfallslagstiftningen och hur den tillämpas, bland annat så att större hänsyn tas till hur massorna ska användas. Det kan också finnas behov av mer vägledning och samverkan mellan myndigheter och verksamhetsutövare för att öka återvinningen av massor på regional nivå. Beställarkrav behöver harmonisera med standarder och kraven på sortering skärpas. Ett exempel är att Trafikverket har tagit bort tidigare restriktioner för tillåten mängd inblandning av returasfalt vid asfaltproduktion, samt krav på särskilda typer av bindemedel i betonganläggningar, och ersatt dessa med funktionskrav.

[19] Bygg- och anläggningssektorns Färdplan för fossilfri konkurrenskraft, http://fossilfritt-sverige.se/wp-content/uploads/2018/01/ffs_bygg_anlggningssektorn181017.pdf

5. Våra åtaganden och uppmaningar

EGNA ÅTAGANDEN OCH UPPMANINGAR TILL ÖVRIGA BRANSCHRELEVANTA AKTÖRER

Återvinningsindustriernas medlemmar ska jobba mot följande mål och åtgärder (när så är relevant) för att nå målen. Flera av Återvinningsindustriernas medlemmar har redan i dag ambitiösare egna mål och nedan kan ses som en lägsta ambitionsnivå. Målen avser i första hand företagens egna direkta utsläpp (scope 1, se tabell sid 12). Andra utsläpp omfattas till stor del av övriga branschers färdplaner, men alla kan dock nå målen genom åtgärder som rör indirekta utsläpp (scope 2 och 3). Vi uppmanar även alla andra aktörer i branschen att arbeta mot dessa mål och åtgärder.

Mål för utsläpp av växthusgaser

- 2021: Återvinningsindustriernas medlemmar har kartlagt sina klimatpåverkande utsläpp och satt upp egna klimatmål, i linje med eller mer ambitiösa än nedan långsiktiga mål. På så vis får också Återvinningsindustrierna en tydligare bild av vilka utsläpp de själva kan påverka och vilka utsläpp, exempelvis från deponier, som andra aktörer måste arbeta med att sänka.
- 2025: 30 % minskade utsläpp av växthusgaser, jämfört med 2015.
- 2030: 50 % minskade utsläpp av växthusgaser, jämfört med 2015.
- 2040: Noll nettoutsläpp av växthusgaser.

Åtgärder för fossilfrihet

- 2022: Återvinningsaktörerna har tidsatt genomförandet av åtgärder som krävs för att nå målen, däribland följande.
- 2022: Inköpt el ska komma från fossilfria källor. Möjlighet att investera i egna solceller eller vindkraft ska utredas.
- 2022: Åtgärdsplaner ska tas fram för att energieffektivisera lokaler.
- 2022: Åtgärdsplaner ska tas fram för att energieffektivisera processer och byta från fossila till förnybara bränslen eller elektrifiera.
- 2030: Alla egna och inköpta transporter ska vara fossilfria. Detta förutsätter dock att tillgång till sådana fordon finns på marknaden i god tid, vilket är en faktor utanför företagens kontroll.
- Transportbehovet ska successivt effektiviseras genom transportoptimering och innovativa logistiklösningar.
- Energibehovet för transporter ska minska per ton fraktat material genom att i första hand fraktas på tåg, i andra hand med längre och tyngre (fossilfria) lastbilar.
- Persontransporter i tätort ska ske enligt prioritetsordning cykel, kollektivtrafik, eldrivna fordon, fordon med förnybara drivmedel. Längre personresor sker om möjligt med tåg.
- Återvinningsaktörer ska ställa krav på ökande andel återvunnen eller förnybar råvara vid inköp av produkter till företaget.

Åtgärder för en mer cirkulär ekonomi

Medlemmarna i Återvinningsindustrierna bör gemensamt arbeta mot följande mål och åtgärder för en cirkulär ekonomi.

- 2022: Återvinningsbranschen har tagit fram planer för hur de ska kunna leverera konstruktionsmaterial med specificerade egenskaper till kunder som vill köpa återvunnen råvara.
- 2022: Utsorteringen av avfall som går till materialåtervinning och biologisk behandling har ökat och mätbara mål har satts för 2025, 2030 och 2040.
- 2022: Sorteringen av insamlat avfall har förbättrats för att uppnå renare avfallsströmmar så att det går att leverera reproducerbara, spårbara materialkvaliteter och mätbara mål har satts för 2025, 2030 och 2040.
- 2025: Nya eller utvecklade standarder för återvunnet material har tagits fram i samarbete med olika branscher.
- 2025: 100 % kvalitetssäkring av material med syfte att alltid kunna ge köparen all relevant information om innehållet i den återvunna råvaran.
- 2040: 100 % sortering av insamlat material och en maximalt resurseffektiv materialåtervinning.

UPPMANINGAR TILL POLITIKEN

Näringslivets roll är viktig i övergången till en cirkulär ekonomi, men politiker måste adressera marknadsmisslyckanden och sätta fokus på mål, lönsamhet, marknad och upphandling, samt justera lagstiftning utifrån ett cirkulärt i stället för linjärt samhälle. Detta är våra uppmaningar till regeringen och EU:s institutioner.

Förslag för fossilfrihet och minskade utsläpp

- Inför krav på, och investeringsstöd för, att ta hand om läckande metangas från deponier, i första hand för insamling (och omvandling till el och värme genom gasturbiner/gasmotorer) och i andra hand för fackling.
- Flytta ansvaret för tillsyn av deponier till länsstyrelsen.
- Säkerställ tillgången till och konkurrenskraften för höginblandade eller rena biodrivmedel för transporter som inte är rimliga att elektrifiera på kort sikt.
- Ge förutsättningar för att bygga ut stickspår från stambanor för att möjliggöra ökade transporter till och från återvinningsanläggningar via järnväg.
- Tillåt tyngre och längre lastbilar så att antalet transporter kan minska.

Förslag för ökad cirkularitet

- Se över all relevant lagstiftning för att främja ett cirkulärt och inte ett linjärt samhälle, på samma sätt som lagstiftningen ska ses över så att det klimatpolitiska ramverket får genomslag. När miljömål ställs emot varandra, ha ett cirkulärt helhetsperspektiv i åtanke.
- Genomför Januariavtalets förslag om »en bred översyn av regelverken för återvinning och hantering av avfall och restprodukter för att främja innovation och företagande i den cirkulära ekonomin« med fokus på att stärka företags äganderätt till avfall och att skapa en effektiv och likvärdig tillståndsprocess och tillsyn i hela landet.
- Inför generella ekonomiska incitament som gör återvunnet material mer konkurrenskraftigt på marknaden. Det kan exempelvis vara borttagen moms på återvunna råvaror, sänkt skatt för företag som ägnar sig åt plast- och textilåtervinning eller införande av återvinningscertifikat som garanterar återvinning av produkter. Befintliga subventioner till utvinning av jungfruliga råvaror bör ses över så att villkoren blir likvärdiga för jungfruligt och återvunnet material.
- Öppna upp marknaden för grovavfall och hushållsavfall så att företag ges möjlighet att äga avfall och därmed kan skapa nya cirkulära affärsmodeller, samt vågar investera i storskaliga system för materialåtervinning.
- Driv frågan om att utvidga EU:s Ecodesigndirektiv till fler produktgrupper och utgå från krav på återvinningsbarhet och tillverkning med återvunna material.

- Uppdatera producentansvarsförordningen för förpackningar och tidningar för att styra bort från energiutvinning genom krav om att alla förpackningar ska tillverkas för att kunna materialåtervinnas.
- Inför krav på att information om spårbarhet ska finnas med i hela värdekedjan för produkter.
- Inför krav på att återvinningsbart material ska sorteras ut ur avfall som ska förbrännas och deponeras. Materialet ska sedan materialåtervinnas. Förbjud förbränning av osorterat avfall.
- Underlätta och främja gränsöverskridande transporter av avfall för att optimera återvinningen hos de företag som är bäst på just de produkterna.
- Ta fram en samlad plaststrategi, med mål och konkreta åtgärder bland annat i syfte att öka användningen av återvunnen plast vid tillverkningen av nya produkter.
- Ändra och förenkla reglerna för klassning av avfall för att utöka återanvändning och återvinning av schaktmassor, bygg- och rivningsmaterial.
- Inför nationella mål för andel återvunnet material i offentliga upphandlingar.
- Ställ krav på andel återvunnen råvara i produkter och infrastruktur.
- Vid återvinning uppstår ofta restmaterial som inte bör föras tillbaka till ursprungsmarknaden. Skapa incitament för att driva fram återvinningslösningar även för dessa material, exempelvis genom att införa dispenser för vissa restmaterial som uppstår i återvinningsverksamhet.
- Inför riktlinjer till utbildningar inom design, produktutveckling och ekonomi som syftar till en ny syn på resurser och som lyfter upp värdet av en cirkulär ekonomi.